

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete, Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i
fritidshem, 15 hp
VT24
Fakulteten för lärarutbildningar

”Du anpassar efter var det barnet befinner sig”

En fallstudie med fokus på
metoder kring extra
anpassningar

Isak Hårsmar och Marcus Olsson

Författare

Isak Hårsmar och Marcus Olsson

Titel

"Du anpassar efter var det barnet befinner sig" -En fallstudie med fokus på metoder kring extra anpassningar

Engelsk titel

"You adjust according to where the child is" - A case study with a focus on methods around reasonable adaptations

Handledare

Lisa Fransson

Bedömande lärare

Maria Rosberg

Examinator

Sara Lenninger

Sammanfattning

Studiens syfte är att ta reda på vilka metoder personalen i fritidshemmet använder sig av för att stödja elever med behov av extra anpassningar samt vilket resultat dessa ger. Metoden som ligger till grund för studien är en fallstudie med kombination av observationer och semistrukturerade intervjuer. Vidare utgår studien från pragmatismen och dess tolkning av erfarenheter. Resultatet har analyserats utifrån olika teman som framkommit ur fältanteckningar och intervjuer. Resultatet visade att fritidshemmet använder sig av olika metoder och strategier för att skapa trygghet i hela elevgruppen som exempelvis individuella anpassningar så som bildstöd och köplacering eller gruppanpassningar i form av gruppindelning och bordsplacering. Resultatet visar även att delaktigheten hos eleverna kring extra anpassningar är en bidragande faktor för att eleven och elevgruppen ska lyckas. Vidare bör framtida forskning fokusera på att skapa en större nationell bild över synen på extra anpassningar inom fritidshemmet och vad det ger för resultat hos eleverna

Ämnesord

Extra anpassningar, Personal i fritidshemmet, Pragmatismen Specialpedagogik,
Trygghet.

Tackord

Vi vill här tacka det fritidshemmet som ställde upp och deltog i vår studie samt all personal som deltog.

Vi vill även tack Lisa, vår handledare som stöttat oss genom denna process och bidragit med feedback som lett vårt arbete framåt.

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1. Syfte	9
1.2. Frågeställningar	9
2. Bakgrund	10
2.1. Specialpedagogik	10
2.2. Extra anpassningar	10
2.3. Centrala begrepp	11
3. Litteraturgenomgång med forskningsöversikt	12
3.1. Extra anpassningar i relation mellan lärare och elev	12
3.2. Extra anpassningar i sociala relationer.....	13
3.3. Extra anpassningar i fritidshemmets vardag	14
3.4. Lärares kompetens	15
4. Teoretiskt perspektiv	17
4.1 Pragmatism.....	17
4.1.1. Erfarenheter – Subjektiva och Objektiva	18
5. Metod	19
5.1. Fallstudie	19
5.1.1. Observation.....	20
5.1.2. Intervju	21
5.2. Urval.....	21
5.3. Genomförande	22
5.4. Analysbeskrivning.....	24
5.5. Etiska ställningstaganden	26
6. Redovisning av resultat	27
6.1. Individuella anpassningar.....	27
6.2. Gruppanpassningar.....	30
6.3. Delaktighet	32
6.4. Sammanfattande resultat	33
7. Sammanfattande analys av resultat	34
8. Diskussion	37
8.1. Metoddiskussion	41
8.2. Vidare forskning.....	42

Referenser	44
-------------------------	-----------

Bilagor

Bilaga 1 Missivbrev och samtyckesblankett till personal

Bilaga 2 Missivbrev och samtyckesblankett till vårdnashavare

Bilaga 3 Intervjuguide

1. Inledning

Fritidshemmet är en frivillig verksamhet som blandar elever mellan 6–12 år. Det är en orsak till att fritidshemmet är en komplex verksamhet med flera olika elever, där många är i behov av extra anpassningar och stöd i den dagliga verksamheten (Skolverket, 2023a). Karlsson (2020) uttrycker att fritidshemspersonal ofta har bristande resurser och kunskap när det kommer till elever i behov av extra anpassning. Det kan enligt Wernholm (2023) leda till att dessa elever inte blir inkluderade på samma sätt som elever utan denna typ av behov. Det är en stor problematik, och Wernholm (2022) beskriver att elever som redan har svårigheter och är i behov av extra anpassningar inte får det på grund av bristande kunskap hos personal i fritidshemmet. Det blir mer intressant när statistik över elevers behov av extra stöd i skolan tydliggörs av Skolverket.

Skolverket (2023a) presenterar statistik från grundskolan som visar att nästan 6 procent av Sveriges elever, vilket motsvarar cirka 65 000 elever, har ett åtgärdsprogram. Åtgärdsprogram innefattar de åtgärder som görs utanför den ordinarie undervisningen och klassas därför inte som en form av extra anpassning utan som ett särskilt stöd. Skolverket (2023b) visar antalet elever som är inskrivna på fritidshemmet, vilket under läsåret 22/23 var cirka 500 000. Om då 6 procent av dessa är i behov av extra anpassningar motsvarar det cirka 30 000 elever. Det innebär att 30 000 elever skulle kunna vara i behov av stöd i form av extra anpassningar det trots att det finns en bristande kunskap inom fritidshemsverksamheten som Wernholm (2022) beskriver det.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr22 (Skolverket, 2022) beskriver fritidshemmets uppdrag som en plats för lärande utifrån elevernas behov och intressen. Det underbyggs sedan av att fritidshemmets personal skall stimulera elevernas utveckling och erbjuda eleverna en meningsfull fritid. Till skillnad från skolans verksamhet ses inte fritidshemmet rent historiskt som en akademisk anstalt, utan har tidigare haft ett större fokus på omsorg och fostran. Under en längre tid har fritidshemmet gått från en kravlös verksamhet för eleverna till en plats där kunskap och lärande hamnat i fokus. År 2016 fick fritidshemmet sin egen del i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och

fritidshemmet. Det ställde då ännu högre krav på verksamheten, genom det centrala innehållet. Lgr 22 (Skolverket, 2022) beskriver att eleverna ska lära sig genom fritidshemmets centrala innehåll, där står också att all personal som arbetar inom skolan skall stödja de elever som är i behov av någon form av extra anpassning samt att samverkan behöver fungera för att utveckla en god miljö för eleven med behov. Lärarens ansvar är att stödja de elever som är i behov av extra anpassningar och utforma dessa inom ramen av den dagliga undervisningen. Läroplanen trycker även mycket på vikten av att det skall finnas stöd för elever i behov vid övergångar. Med övergångar menas till exempel förflyttningar från klassrummet till fritidshemmet eller till matsalen (Skolverket, 2022). Karlsson (2020) menar att dessa situationer kan vara krävande för elever i behov av extra anpassning och leder ofta till onödiga konflikter som påverkar elevens resterande dag.

Skollagen (SFS 2010:800) benämner det kompensatoriska uppdraget som en del av extra anpassningar. Där beskrivs det som ett verktyg för att jämna ut förutsättningarna mellan elever med olika behov. Fritidshemmet har enligt lag skyldighet att ge elever stöd genom extra anpassningar (SFS 2010:800). Wernholm (2022) menar att det är intressant då forskning visar på bristande kunskap hos personalen i fritidshemmet kring just elever i behov av extra anpassningar. Det gör att det blir komplext i fritidshemmet då kunskapen saknas men det finns krav på att det skall finnas extra anpassningar för de elever som är i behov av det (SFS 2010:800).

Utifrån det uppdrag som fritidshemmet idag har ligger studien fokus på att ta reda på vilka metoder personal i fritidshemmet använder sig av i vardagen för att skapa en meningsfull fritid för eleverna. Studien tittar på ett område inom forskningsvärlden där det idag inte finns särskilt mycket data att tillgå. Den mesta forskningen som finns i dag har fokus på, extra anpassningar i skolan, specialpedagogik i skolan eller liknande inom förskolan medan det inte finns lika mycket forskning inom extra anpassningar kopplat till fritidshemmet (Wernholm, 2022). Studien vill med det i åtanke inspirera fler att forska inom specialpedagogik och extra anpassningar i fritidshemmet. Studien kan också bidra

med att täcka den bristande kunskapen som idag finns hos lärare i fritidshem när det kommer till elever i behov av extra anpassningar. Genom att lyfta dessa brister kan studien bidra med att utveckla och ge personal mer kunskap inom extra anpassningar. Vidare kan det bidra med att underlätta för eleverna i behov och därmed stärka verksamheten.

1.1. Syfte

Syftet med studien är att ta reda på vilka metoder personalen i fritidshemmet använder sig av för att stödja elever med behov av extra anpassningar samt vilket resultat dessa ger.

1.2. Frågeställningar

- Vilka olika typer av extra anpassningar finns i det studerade fritidshemmet?
- Vilket resultat ger de extra anpassningar som personalen i fritidshemmet använder sig av?

2. Bakgrund

I denna del av studien presenteras den bakgrund som är relevant för studiens vidare undersökning. Det som kommer att presenteras är specialpedagogik och extra anpassningar samt centrala begrepp som förtydligar hur de kommer användas senare i studien.

2.1. Specialpedagogik

Specialpedagogik tittar på undervisning ur flera olika synvinklar såsom psykologiskt, medicinskt och sociologiskt. Det innebär att undervisningen anpassas utifrån elevernas individuella behov. Specialpedagogikens syfte är att möta alla elevers behov så att de klarar av att delta i undervisningen på lika villkor (Bruce, 2016). Det specialpedagogiska uppdraget fungerar som ett komplement till den vanliga pedagogiken, där specialpedagogiken hittar lösningar på problem som uppstår i undervisningen till exempel kring koncentration och placering. Specialpedagogikens syfte är att ge stöd i elevernas lärande oavsett om det handlar om matematik, svenska eller det sociala lärandet (Bruce, 2016).

2.2. Extra anpassningar

Skollagen (SFS 2010:800) beskriver kravet på extra anpassningar som ett verktyg som hjälper eleven inom ramen för den dagliga undervisningen. Det innebär att extra anpassningar är saker som inte behöver vara nerskrivna eller bestämda med en specialpedagog utan kan göras av en lärare inom ramen för undervisningen. Fokus ligger här på elevernas hela utbildning och därför gäller även extra anpassningar för fritidshemmet. Lundbäck (2022) menar att fritidshemsverksamheten har en grund i socialpedagogiken och att elevens sociala lärande och sociala relationer ligger i fokus till skillnad från skolans kunskapsorienterade mål.

Karlsson (2020) menar att specialpedagogik i fritidshemmet handlar om små anpassningar som blir avgörande för elevens dagliga verksamhet. Det kan bland annat handla om att någon elev inte klarar av att stå i kö. I kön kan det uppstå konflikter och bråk som påverkar både elevens dag, men även dess sociala status i gruppen. En extra anpassning där eleven får gå först i kön underlättar elevens

vardag och eleven behöver inte ödsla onödig energi på konflikter. Extra anpassningar kan enligt Jahn et al., (2020) även vara att elever exempelvis får använda hörselskydd i matsalen då en del elever kan uppleva ljudkänslighet, det räknas som en typ av anpassning.

2.3. Centrala begrepp

Personal i fritidshemmet - Det är den personal i fritidshemmet som har arbetat med de extra anpassningarna. Det kan handla om lärare i fritidshemmet, elevassistenter, fritidsledare eller annan personal som varit deltagande i processen med att ta fram extra anpassningar för eleverna. Det innebär att studien inte ställer krav på att personalen skall ha högskoleutbildning som lärare.

Extra anpassningar – I studien räknas all form av stöd i elevernas vardag som en form av extra anpassning. Begreppet används i studien som ett samlingsnamn för de metoder som används av personalen i fritidshemmet för elever i behov av extra anpassningar.

3. Litteraturgenomgång med forskningsöversikt

I denna del av studien kommer aktuell forskning om specialpedagogik och extra anpassningar kopplat till fritidshemmet presenteras. I dagsläget finns en bristande mängd forskning kring vad det finns för metoder på fritidshem angående anpassningar och strategier. Det har medfört att det även presenteras forskning kopplat till skola med anledning att få en mer omfattande vetenskaplig grund.

I denna studie har Google scholar använts för att hitta tidigare forskning. Även referenser från tidigare examensarbeten och doktorsavhandlingar har använts med syfte att hitta forskning kring extra anpassningar.

3.1. Extra anpassningar i relation mellan lärare och elev

Anpassningar görs på många olika sätt och kan bland annat handla om hur personal arbetar med interaktion med eleverna. Forskning av Östlund (2021) visar att interaktionen mellan lärare och elever är en viktig aspekt och med hjälp av att lärare hittar strategier i möte med eleverna bidrar det till en förbättrad kommunikation. Strategier kan exempelvis vara röstläge, korta meningar, upprepade instruktioner samt bildstöd med kombinationer av verbala instruktioner. Det kan kopplas till Ewe och Aspelin (2022) som beskriver vikten av bra relationer mellan lärare och elever. Författarna visar i sitt resultat att tydliga ramar och riktlinjer har en positiv effekt på elever, vilket kan leda till att den enskilde förstår vad som ska ske och att det finns regler. Däremot krävs det en bra relation mellan lärare och elev innan tydliga ramar, riktlinjer och gränser sätts. Resultatet i en doktorsavhandling gjord av Lilja (2013) om förtroendefulla relationer mellan elev och lärare visar att en framgångsfaktor för en bra relation mellan lärare och elev är att se hela eleven, vilket innebär känslomässiga, fysiska och kognitiva behov. När lärare ser hela eleven leder det till ett ökat förtroende gentemot läraren som främjar elevers lärande och utveckling. Enligt Lilja (2013) är det även positivt att visa omsorg gentemot eleverna exempelvis genom att lyfta fram, stötta och ge dem utrymme i kollektiva grupper.

3.2. Extra anpassningar i sociala relationer

Elever med ADHD och autism har ökad risk för att ha dålig självkänsla på grund av olika faktorer, en aspekt är att dessa elever många gånger behöver en assistent under hela skoltiden som kan leda till mindre självständighet (Olsson et al, 2020). Därav kan en viktig faktor för elever med ADHD och autism vara att få kamratrelationer. Enligt Östlund (2021) finns det en metod för att bilda kamratrelationer som innebär att elever delas in med en kamrat som har fått en uppgift att fungera som stöd gentemot sin kamrat. Vidare kan det kopplas till Wernholm (2022) som skriver i sin skriftserie om vad som behövs för att skapa ett inkluderade fritidshem som stödjer alla elevers behov. Grupporienterad undervisning är viktigt för att upptäcka positiva sidor hos eleverna emellan för att belysa och stärka det som fungerar (Wernholm, 2022).

Enligt Wernholm (2023) finns det risk att elever på fritidshemmet med Neuropsykologiska funktionsnedsättningar (NPF) hamnar i förgrunden och att de döms utifrån skolans normer samt önskvärda beteenden. Dessa normer kan vara att lärare anser att eleverna ska vara sociala genom att visa solidaritet, kunna ta ansvar och bjuda in andra till socialt samspel (Wernholm, 2023). Enligt Östlund (2021) kan det vara svårt för elever med NPF diagnoser på grund av deras svårigheter med socialt samspel i exempelvis lekar och spel med andra.

Roncaglias (2014) studie angående stödandet av en ung person inom autismspektrumet visar att anpassningar ger en större möjlighet att känna tillhörighet i skolan. Det leder även till att individen vågar pröva fler nya uppgifter samt en vilja att lära sig nya färdigheter. Vidare visar resultatet att det ökar en elevs självkänsla och prestation med hjälp av glädje och motivation.

3.3. Extra anpassningar i fritidshemmets vardag

Wernholms (2023) studie om fritidshemslärares perspektiv på stöd i fritidshemmet visar att fritidshemslärare har en bredd i sitt tänk kring stöd för eleverna. Studien visar hur extra anpassningar kan vara ett stöd för elever i den komplexa vardagen. Wernholm (2023) beskriver i sitt resultat till exempel hur elever med autism kan ha stora svårigheter att välja mellan olika aktiviteter och hur dessa elever kan stödjas med hjälp av bildstöd. Bildstödet fungerar som ett stöd då det förtydligar för eleven, vad den kan göra. Wernholms (2023) studie påvisar att det finns fördelar med att bildstödet som används i skolan även används i fritidshemmet för att eleverna skall se en kontinuitet i det stöd de får.

Wernholm (2022) menar att bildstöd kan fungera som vecko- eller dagsscheman som hjälper eleven förstå den dagliga verksamheten. Ett annat specialpedagogiskt verktyg som Wernholm (2023) talar om i sin studie är timer, timern används för att skapa en trygghet hos de elever som har svårt att avbryta aktiviteter. Timern är ett visuellt stöd som kan se olika ut, ett exempel är ljusmätare som räknar ner tiden och när tiden är slut slocknar ljusmätaren och den larmar med ljus, ljud samt vibration. Således stödjer och förbereder det eleven på att aktiviteten snart ska avslutas.

För att skapa en större förståelse för elevernas känslor visar Wernholms (2022) resultat att vissa lärare i fritidshemmet använder sig av rit-prat. Rit-prat används för att beskriva och visa hur individer känner. Rit-pratet bör anpassas efter elevens egna behov menar Wernholm (2022). Det resultat som syns av rit-prat är att eleverna får stöd och möjligheter till att lösa sociala situationer själva (Wernholm, 2022). Det vanligaste är att rit-prat används för barn med någon form av NPF-diagnos, enligt Östlund (2021) är det elever med denna typ av diagnoser som har det svårast i sociala sammanhang.

3.4. Lärares kompetens

Enligt Wernholm (2022) saknas det kompetens för att hantera elever med extra anpassningar i fritidshemmet. Personal i fritidshemmet kan identifiera behoven hos eleverna, däremot är det svårt att kunna genomföra anpassningarna i praktiken. Det kan bero på faktorer som exempelvis att rektorn saknar tillräcklig kunskap om fritidshemmet, att samverkan med klasslärare inte fungerar, samt att vårdnadshavare är motvilliga till att deras barn är i behov av extra stöd.

Lundbäcks (2022) studie handlar om hur fritidspedagogiken kan ge uttryck i fritidshemmets verksamhet. Resultatet i studien visar att det finns många elever som inte får tillgång till extra stöd med hjälp av en assistent under sin undervisning på fritidshemmet till skillnad mot i skolundervisningen. En annan anledning kan vara att elevernas fria lek kräver närvaro från personal för att upptäcka elevernas svårigheter i leken, vilket kan vara problematiskt på grund av fritidshemmets stora elevgrupper. I den fria leken är det viktigt att personalen delar upp sig genom att en observerar, och att någon annan deltar samt styr upp undervisningen. Det gör lärare med syfte att stödja eleverna med behov av stöttning i deras socialisering. Lundbäck (2020) menar att det främjar alla elevernas delaktighet i undervisningen.

Karlsudd (2023) skriver i sin artikel att anpassningar och strategier inte är avsedda för en enskild elevs behov, utan att lärare försöker anpassa miljön för hela elevgruppen. Slutsatsen med studien som Karlsudd (2023) har skrivit fram att delaktighet är nyckeln till inkludering. När extra anpassningar endast är avsedd för hela elevgruppen kan det anses problematiskt då anpassningar och strategier inte fungerar likadant för alla elever. Enligt Wernholm (2023) kan det finnas elever som inte tycker om vissa strategier, vilket medför risken att lärare använder sig av makt i stället för omsorg. En anledning kan vara som tidigare nämnts, bristande kunskap om specialpedagogik inom fritidsverksamheten. Wernholm (2023) beskriver att bristande kunskap kan leda till maktutövning och mindre fokus på subjektet samt mer fokus på eleven som objekt.

Enligt Karlsudd (2020) är elevgrupperna i fritidshemmet stora och utbildad personal har ett större ansvar under skoltiden. Det gör att deras tid för planering har minskat. Tid som lärare i stället hade kunnat använda till att planera anpassningarna för enskilda elever.

I fritidshemsverksamheten finns det personal som saknar kompetens om specialpedagogik och specialpedagoger är sällan tillgängliga i den dagliga fritidsverksamheten. Trots det efterfrågas sällan specialpedagogernas närvaro av personalen i fritidshemmet (Wernholm, 2023). Dock beskriver Karlsudd (2020) att det finns önskemål från personal på fritidshemmet att få fördjupade kunskaper om elever med funktionsnedsättningar, då nuvarande utbildning till grundlärare i fritidshem endast innehåller 7,5 högskolepoäng i specialpedagogik.

4. Teoretiskt perspektiv

Här presenteras det teoretiska perspektiv, pragmatismen, som studien utgår ifrån. Centrala begrepp och tankar som objekt, subjekt och verktyg från den pragmatiska teorin presenteras, vilka ligger till grund för analys av studien.

4.1 Pragmatism

Pragmatismen ser världen som komplex, inte som en klar sanning utan att sanningen kan förändras (Holmqvist Olander, 2021). Således kan det kopplas till de anpassningar som görs i fritidshemmet, då anpassningar kan behöva förändras på grund av elevers dagliga behov eller förändringar i elevernas vardag. Pragmatismen tolkar kunskaper som är värdefulla för människors fungerande i det dagliga livet och samhället (Holmqvist Olander, 2021).

Meningen med den pragmatiska teorin i arbetet är att ta reda på vilka metoder personalen i fritidshemmet använder sig av för att stödja elever med behov av extra anpassningar samt vilket resultat dessa ger. Det innebär enligt pragmatismen att det är handling och agerande som ger uttryck med hjälp av verktyg (Holmqvist Olander, 2021).

Dewey (1972) beskriver begreppet -verktyg som något som inte behöver vara en färdig modell eller föremål utan att det är en process som är föränderlig och anpassningsbar utifrån människans behov. I pragmatismen är fokuset på den handling och det agerande som ger uttryck för lärande med hjälp av verktyg för att lösa problemen samt agera i världen (Holmqvist Olander, 2021). Studien tar som utgångspunkt i att verktyg tolkas som extra anpassningar, metoder och strategier för att stödja elevernas lärande i den vardagliga verksamheten.

Pragmatismens fokus ligger på att skapa ett meningsfullt lärande utifrån elevernas vardagliga verksamhet genom att undersöka olika arbetssätt. Vidare kan det handla om lärarens moraliska och etiska förmåga samt vilka metoder den arbetar utifrån (Holmqvist Olander, 2021). Vidare menar Holmqvist Olander (2021) att pragmatismen har en mer praktisk inriktning än andra didaktiska inriktningar med stort fokus på handling, som innebär att lärare tänker på "hur jag gör" i stället för

“vad jag vet”. Det undersöks i studien genom fokuset på personalens metoder och resultatet av dessa metoder.

4.1.1. Erfarenheter – Subjektiva och Objektiva

Begreppet erfarenheter är enligt Hamza (2021) centralt inom den pragmatiska teorin. För att en anpassning skall kunna vara effektiv bör den ligga tillräckligt nära elevens tidigare erfarenheter. Eftersom eleven ska kunna känna samhörighet med anpassningen, samtidigt som den måste hjälpa eleven vidare i sin utveckling. En viktig aspekt för elevernas förståelse för den extra anpassningen är att de har fått en tydlig förklaring kring syftet med anpassningen. Det leder eleven vidare i deras vardagliga lärande (Hamza, 2021).

Erfarenheter delas upp i objektiva och subjektiva underkategorier. Subjektivitet ses som något är beroende av kontexten den är i och är en del av den process som krävs för att människor skall kunna anpassa sig. Subjektiviteten tar även in individers tolkning i problem och kontext, vilket betyder att beroende på hur individen tolkning ser ut får objektet olika resultat (Hultin, 2005).

Tolkningarna är baserade på vilken typ av erfarenheter som den agerande innehar (Hultin, 2005). Objektiva erfarenheter handlar om hur teorier och idéer används som en form av verktyg för att lösa praktiska problem och utmaningar. Utifrån det bedöms objektivitetens värde utifrån de resultat som de producerar i verkligheten. Det innebär att utgångspunkten är det konkreta problemet i stället för det som anses vara den konkreta sanningen. Pragmatismen ser även förändring och anpassning som en central del i att uppnå de mål som finns för eleverna men att objektet inte skall ses som en sanning utan något som ständig är i förändring. Subjekt och objekt integreras med varandra och, enligt Hultin (2005), används subjektivitet och objektivitet för att förstå hur människor agerar och tolkar verkligheten. I studien tolkas det som att objektet är de verktyg som läraren använder för att uppnå ett resultat medan subjektet är den tolkning som finns hos läraren av den extra anpassning som gjorts, kontra dess faktiska resultat (Hultin, 2005).

5. Metod

Här presenteras vilken typ av metod som ligger till grund för studien. Motivering till varför dessa metodval har gjorts. Urval och etiska ställningstagande presenteras för att förtydliga vilka som intervjuats och varför de intervjuades. Samt vilka rättigheter de intervjuade hade under studien. Hur observationerna gick till och personalens rättigheter presenteras. Samt hur det insamlade materialet analyserades utifrån interpretativa fenomenologiska analys-modellen (IPA).

Metoden som ligger till grund för studien är en kombination av delvis deltagande observationer och semistrukturerade intervjuer. Då pragmatismen ser på sanningen som föränderlig beroende på tid, situation och plats innebär det att det som observerades under arbetets gång inte behövde vara en evig sanning utan endast en daglig företeelse (Holmqvist Olander, 2021). Det innebar för observationen att den behövde underbyggas med intervjuer för att kunna stödja det som observerades kontra den faktiska tanken som personalen i fritidshemmet hade med sitt agerande. Datainsamlingen genomfördes på ett fritidshem i södra Sverige då studien bygger på en fallstudie.

5.1. Fallstudie

Jensen och Sandström (2016) menar att fallstudier är att forskare undersöker en specifik plats och ett specifikt område. Det innebär att det inte är en övergripande undersökning som kan gälla på ett nationellt plan utan i stället blir det en undersökning av en specifik plats. Enligt Jensen och Sandström (2016) är en fallstudie en passande metod för att studera människor eller en grupp. Eftersom syftet med studien är att studera hur personal i fritidshemmet arbetar med elever i behov av extra anpassning är det lämpligt att genomföra en fallstudie. Svårigheten med fallstudier är dock att förutse vad materialet som samlas in kommer att innehålla då det inte går att förutse vad som händer under själva fallstudien (Jensen & Sandström, 2016).

Under studien valdes att genomföra fallstudier för att undvika att datainsamlingen skulle bli för stor och ohanterlig under den utsatta tidsramen. Fallstudier ger en bra bild av hur personal arbetar på en plats vilket ger studien en tyngd i sitt material men kan dock bara ses som en sanning för det enskilda fritidshemmet. Det gjorde att studien verkligen kunde fokusera på det insamlade materialet och bryta ner det (Denscombe, 2018). Enligt Denscombe (2018) kan fallstudier ses som en undersökning av metoder och medel inom just det sociala arrangemanget till exempel inom fritidshemmet. Studien vill undersöka vilka metoder och strategier som finns i just det utvalda fritidshemmet, vilket gjorde att fallstudier var ett lämpligt alternativ.

5.1.1. Observation

Observation är en vetenskaplig metod med syfte att samla information inom områden som berör beteende och skeenden i naturliga situationer (Denscombe, 2018). Observationer behöver genomföras i den dagliga verksamheten för att kunna ta reda på hur personalen i fritidshemmets arbetar i den dagliga verksamheten för att gynna elever med behov av extra anpassning. Observationer har jämfört med enkäter en större tillförlitlighet (Patel & Davidsson, 2019). Det beror på att observationen underbyggs av det som forskaren faktiskt ser medan enkäter undersöker det som respondenten säger att den gör. Det göra att svaren inte kan säkerställa huruvida personalen svarar sanningsenligt utifrån sin verksamhet och det går heller inte att säkerställa vem som svarar (Patel & Davidsson, 2019). Det är även viktigt att ha i åtanke att observationer tolkas av den som genomfört undersökningen och kan därför ge skilda resultat beroende på vem som analyserar materialet (Denscombe, 2018)

Studien underbyggs av tre delvis deltagande observationer. Det innebär enligt Fangen (2005) att observatörerna deltar i det sociala vardagliga samspelet mellan eleverna med syfte att eleverna inte ska känna obehag. Enligt Fangen (2005) kan delvis deltagande vara negativt om observatörerna inte kommer tillräckligt nära inpå dem som ska observeras. Det undveks genom att det inte var eleverna som observerades utan studien bestod av observationer på personalen i fritidshemmet. Det blev en mer naturlig situation där eleverna inte behöver känna sig utpekade.

En annan anledning till delvis deltagande observation i studien är att observatörerna blev mer närvarande i situationerna och kunde därmed få en större förståelse för det som skedde (Fangen, 2005).

5.1.2. Intervju

Enligt Patel och Davidsson (2019) är semistrukturerade intervjuer en metod för att få kvalitativa data som innebär att forskare går efter specifika teman om det som ska beröras. Enligt Denscombe (2018) har intervjuaren möjligheten att beröra ämnena i den ordning som passar bäst för intervjun. Intervjupersonen har även frihet att utforma svaren utefter det som passar (Patel & Davidsson, 2019). En annan fördel med intervjuer är att båda parter blir involverade, däremot krävs det att intervjuaren hjälper intervjupersonen att bygga upp ett meningsfullt och sammanhängande resonemang (Denscombe, 2018). Det kan vara att intervjupersonens svar kan vara otydligt och då förtydligas, genom att forskarna ställer följdfrågor. (Denscombe, 2018). I studien hade även fokusgruppsintervjuer kunnat användas. Fokusgruppsintervjuer är gruppintervjuer med fokus på specifika teman (Denscombe, 2018). Fördelarna med fokusgruppsintervjuer är att om gruppen fungerar bra kan det bli diskussioner som ger olika synvinklar på temat. Risken med fokusgruppsintervjuer är att informanterna inte är bekväma med varandra, vilket kan leda till att informanterna inte vågar uttrycka sina åsikter eller håller med när de egentligen inte gör det (Denscombe, 2018) Således användes enskilda semistrukturerade intervjuer för att informanterna inte skulle påverkas av varandra. Det ger studien en större bredd och trovärdighet då informanterna inte visste vad de andra svarat samt att informantens trygghet i svaren förmodligen ökade.

5.2. Urval

Urvalet bestod av personalen på ett fritidshem i södra Sverige. Eftersom endast ett fritidshem undersöktes valdes flera informanter för att skapa en variation i svaren och få olika synvinklar på de observationer som genomfördes.

Urvalet var subjektivt utplockat, enligt Denscombe (2018) betyder subjektivt urval att forskarna plockar ut individer som matchar de krav som finns för

datainsamlingens syfte. Det innebär att informanterna valdes efter kunskap och erfarenhet inom området. I det här fallet handlade det om att personal på fritidshemmet och inte bara lärare i fritidshem, för att urvalet skulle ge en större bredd. Personalen på Fritidshemmet som observerades och intervjuades arbetar aktivt med extra anpassningar och bestod av lärare i fritidshem och fritidsledare. Denscombe (2018) menar att det är möjligt att få välja informanter utefter personalens erfarenheter och kunskaper. Forskaren vet att antalet informanter är tillräckligt när nya informanter inte tillför mer data än vad som tidigare samlats in. Det här kallas för teoretisk mättnad.

Pragmatismens syn på urval handlar om att antalet informanter baseras på den mängd erfarenhet och kunskap som finns hos informanterna samt undersökningens begränsande resurser (Denscombe, 2018). Studiens begränsningar bestod av tid och antal personal på det fritidshem som undersöktes.

5.3. Genomförande

För att genomföra observationerna och intervjuerna på personalen i fritidshemmet skickades först ett missivbrev och en samtyckesblankett ut (Bilaga 1). Missivbrev är ett informationsbrev där informanterna informeras om studiens syfte och mål samt deras rättigheter under observation och intervju. Samtyckesblanketten är ett godkännande där informanten medger att den tagit del av informationen i missivbrevet samt godkänner sitt deltagande i studien. Vårdnadshavare fick även ett missivbrev och samtyckesblankett (Bilaga 2) för deras barns deltagande i studien. Det krävdes då barnen befann sig i den miljön som observerades och att de extra anpassningarna var kopplade till barnen. Blanketterna skickades först ut till rektorn för skolan då denne har huvudansvar för all verksamhet på fritidshemmet.

Efter godkännande från rektor kontaktades personalen i fritidshemmet angående deras deltagande i studien. Vid tillfället för observationerna och intervjuerna samlades samtyckesblanketterna in från den personal som valt att delta och från de vårdnadshavare som gett tillåtelse för deras barns deltagande i studien.

Observationen genomfördes vid tre olika tillfällen under fritidshemstiden på ett fritidshem i södra Sverige. Varje observation tog cirka en timme. Under observationerna gick det inte att förutse vad som skulle hända. Således gav det en möjlighet att starta observationerna utan förkunskap för att sedan hitta fokusområden som observerades mer noggrant (Denscombe, 2018). Det gjorde att observationen började öppen för att sedan hitta intressanta moment i miljön och i personalens agerande som observationerna kunde fokusera på. Genom att observationerna var delvis deltagande medverkade vi i den dagliga verksamheten. Det möjliggjorde att observationerna fångade upp små detaljer som antecknades och gjordes om till frågor inför intervjuerna. Observationerna följde den dagliga verksamheten det innebär att observationerna anpassades utefter elevernas vardag, exempelvis observerades mellanmål, samlingar, barnens lek samt övergången mellan skola och fritids. Det skedde ute på skolgården, i fritidshemmets egna lokaler och i skolans matsal.

Vid varje observationstillfälle genomfördes en intervju kopplad till observationen. Under studien genomfördes intervjuerna efter den genomförda observationen för att observationen inte skulle vara som en form av kontroll av vad personalen säger att de gör och att intervjufrågorna delvis var grundade på det som sågs under observationerna.

Under observationen genomfördes fältanteckningar och nära inpå renskrevs anteckningarna. Denscombe (2018) menar att fältanteckningar bör renskrivas så fort som möjligt då det mänskliga minnet är bristande. Inför intervjuerna användes en intervjuguide (Bilaga 3). Enligt Back och Berterö (2019) innehåller en intervjuguide ett antal teman med tillräckligt många frågor som ställs till varje informant för att studien ska bli bra belyst.

De semistrukturerade intervjuerna var personliga intervjuer, fördelarna med dessa är enligt Denscombe (2018) att forskaren enklare kan styra upp intervjun och att resultatet blir enklare att tolka då endast en individ intervjuas åt gången. I studien fungerade intervjuerna som ett komplement för att kunna få en djupare förståelse för de metoder och strategier som personalen i fritidshemmet använde, samt vilka resultat de gav. Alla tre intervjuer utfördes i ett avgränsat rum på fritidshemmet

där inga elever eller andra lärare hade möjlighet till att störa intervjuerna. Under intervjuerna följde vi en förskriven intervjuguide med 12 öppna frågor, vidare kunde följdfrågor ställas för att fördjupa och förtydliga informanternas svar. Genom observationerna upptäcktes anpassningar och metoder som ledde till att nya frågor tillkom och fördjupade intervjuerna. Intervjuerna följdes av öppna frågor utifrån olika teman. Fördelen är att författarna kunde beröra temana i den ordning som passade intervjun bäst. Intervjuerna ljudinspelades med en diktafon för att sedan kunna transkriberas inför analys. Intervjuerna genomfördes individuellt med tre olika informanter, varje intervju tog mellan 20–30 minuter att genomföra. Under intervjuerna användes en diktafon för ljudinspelning. Intervjuerna var individuella för att informanterna inte skulle påverka varandras svar. Intervjufrågorna lämnades inte ut i förväg för att undvika att intervjun skulle bli som ett inövat manus.

Efter observationer och intervjuer analyserades materialet utifrån IPA-Metoden som beskrivs nedan.

5.4. Analysbeskrivning

Studien använde IPA-metoden som stöd för att analysera observationerna och de semistrukturerade intervjuerna (Back & Berterö, 2019). Analysen utgick från de fyra stegen i IPA metoden.

Steg 1: *Forskarnas första möte med texten.*

Steg 2 *Identifikation av tema*

Steg 3: *Kluster av överordnade teman*

Steg 4: *Genomförande av översiktstabell*

Intervjuerna transkriberades först, därefter analyserades dem tillsammans med fältanteckningarna. Enligt Widén (2019) kan transkribering vara selektiv och forskaren själv väljer det utifrån syftet med studien.

Ett pragmatiskt perspektiv på analys innebär att författarna inte förutsätter att vissa delar av empirin är viktigare än andra (Hamza, 2021). Av denna anledning gjordes transkriberingen noggrant för att sedan hitta teman i intervjuerna. Teman bedömdes inte innan hela analysen var genomförd, för att det hade kunnat resultera i att vissa teman ansetts mer värda än andra.

Analysen underbyggdes av objekt och subjekt utifrån pragmatismens perspektiv. Objekt var metoderna/anpassningarna medan subjektet är tanken bakom den extra anpassningen och utifrån dessa bildas teman från det insamlade materialet.

För att genomföra analysen användes IPA-metoden utifrån dess fyra steg. I steg ett lästes de transkriberade intervjuerna och fältanteckningarna enskilt för att skapa egna uppfattningar om texten och skapa en första inblick i det insamlade materialet. I det första mötet med texten skapades inga teman eller liknande utan här skedde endast ett första möte med materialet (Back & Berterö, 2019).

Efter det första mötet med texten hittades kärnord, som sedan kunde ligga till grund för temana. Kärnord handlar om att hitta de ord eller meningar som genomsyrar textens innebörd. En faktor var att koda all relevant data som gick att koppla till de två forskningsfrågorna som studien utgår ifrån (Back & Berterö, 2019). Det var då steg två av IPA-metoden.

Steg tre innebar att hitta gemensamma teman som kunde diskuteras fram utefter de koder som hade skapats i steg två. Det var första gången som vi tog oss an det insamlade materialet tillsammans. Således innebar det att koderna som hade framkommit var olika och diskussionerna ledde till en ökad förståelse kring materialet. När teman skapades utgick dessa ifrån de relevanta koderna samt studiens forskningsfrågor. En viktig faktor är att se till att de tema som skapas är relevanta för det som studien undersöker (Back & Berterö, 2019).

Steg fyra berör den analys som framkom av materialet. Vidare utgick analysen från de teman som framkommit genom IPA-metoden. Tanken är att temana skulle ge en helhetsbild av hela studien. För att göra temana relevanta bör de underbyggas av relevanta utdrag från det insamlade materialet (Back & Berterö,

2019). Temana som framkom i analysen var individanpassningar, gruppanpassningar, delaktighet och trygghet.

5.5. Etiska ställningstaganden

De fyra etiska principer som denna studie har utgått ifrån är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Respondenterna blev genom missivbrevet (Bilaga 1) informerade om syftet, metoden och resultatet i studien. Enligt Vetenskapsrådet (2002) ska respondenterna få en tydlig förklaring till vad resultatet användas till och att det endast är i forskningssyfte utifrån nyttjandekravet. I denna studie innebär det att personalen som intervjuas fick information om att endast deras yrkestitel kommer att stå med i studien och inte övriga personuppgifter.

I denna studie var staden inte relevant, därav står det endast södra Sverige med syfte att respondenterna inte ska kunna bli identifierade. Samtyckeskravet innebär enligt Vetenskapsrådet (2002) att den medverkade själv har rättigheten att bestämma över sitt deltagande i studien. För att bemöta det användes ett missivbrev (Bilaga 1) där information om studien meddelades.

Samtyckesblanketten (Bilaga 1) skickades med för att respondenten skulle kunna ge sitt medgivande om deltagande i studien. Samtyckeskravet är det som var mest aktuellt för att studien skulle samla in data då denna ställer krav på att forskare skall ha samtycke från samtliga parter innan data är möjligt att samla in (Vetenskapsrådet, 2002).

Enligt Helgesson (2015) skall personer som blir observerade vara medvetna om att de blir observerade, varför de blir observerade och vad som observeras. Respondenterna har även rätt till att avbryta sitt deltagande när de vill och att personalen har rätt till att avstå från enskilda frågor. I detta fall handlade det om att personalen i fritidshemmet var medvetna om varför observationen genomfördes. Det var även viktigt att eleverna var medvetna om observationen. Studien kan räknas som oetisk om dessa punkter inte följs (Helgesson, 2015). För studiens del handlade det om att missivbrevet (Bilaga 1 & 2) var en viktig faktor då det var studiens väg att sprida information till informanterna samt till

vårdnadshavarna för eleverna på fritidshemmet. Det kallas för informationskravet och ställer krav på att samtliga parter som är involverade i studien skall ha fått information angående vad som kommer undersökas (Vetenskapsrådet, 2002).

6. Redovisning av resultat

Här presenteras de resultat som framkommit efter att observationerna och intervjuerna genomförts och analyserats. Resultatet är strukturerat utefter de teman som framkommit genom analysen av materialet.

6.1. Individuella anpassningar

Under observationerna och intervjuerna kom det fram att det fanns individuella anpassningar på fritidshemmet. Det visade sig att en elev tidigare valde att sitta avskärmat under mellanmålet med specialkost, med tiden valde eleven att sätta sig tillsammans med en annan elev, vilket har ökat elevens sociala status:

När det började så var det så att det barnet ville sitta ensam bakom skärmar och då var det tvunget. (Informant 3)

En annan anpassning som personalen har gjort är till två elever i kön till matsalen. De eleverna har då sluppit kön och fått gå in före övriga elever. Det visade sig att det har medfört att dessa elever får möjlighet till delaktighet innan mellanmålet i stället för att vara med i konflikter:

Konflikterna i kön har försvunnit, sen även att det som går först in i matsalen känner att det får hjälpa till att lägga ut lapparna på bordsplaceringarna och då får dom en roll att växa med. (Informant 3)

Det påvisar en förståelse för elevernas behov som stödjer dem i sin vidare utveckling samt skapar en tryggare miljö för övriga elever. Det visar även på en förståelse för elevernas olika förutsättningar där två elever uppvisade att de hade svårt med kravet att stå i kön.

I studien framkommer det från alla tre informanter att fritidshemmet arbetar med individ anpassat bildstöd utefter elevernas egna önskemål över hur eftermiddagarna ska se ut. Det ledde till att elevernas oro över vad som skedde

under eftermiddagarna på fritidshemmet minskade. Studien påvisar att bildschema ökar trygghet för elever som har behov av det.

Informant 1 jämför schemana med att hen själv skulle bli av med sin kalender och vilka konsekvenser det ger:

Det hänger bildstöd vid ytterdörren som visar sluttiden, hur dags eleven ska hem. Man hör andra vuxna säga såhär, det är ingen mening de tittar inte på scheman, Men det handlar inte om de. Det handlar om trygghet att det hänger på väggen. Det är samma sak som att någon rycker ifrån mig min kalender. Vad ska jag göra nu? Det här ger ju en trygghet att veta hur eftermiddagen ser ut. (Informant 1)

Informant två beskriver syftet och tanken med de individuella bildstöden samt hur de skiljer mellan olika elever:

Tanken med dem är ju för att hjälpa dem. Vissa elever lite extra med olika saker. Vissa har de för bara klockan. Vissa har dem för hela strukturen under dagen. Vissa har de för att bara veta när vi ska gå och äta mellanmål. Så det ser alldeles olika ut och har man tittat på dem riktigt noga så kan man se att i alla fall en av dem. Där har vi lite ytterligare att det kan vara förberedelse. Det kan vara att en pappa ringer. (Informant 2)

Informant 3 beskriver en liknande tanke med bildstödet och vilket resultat det ger för elevernas dag:

Trygghet att man vet man går in och kollar. Man kan kolla till vad som händer och du kan kolla när något händer. Veta, när går jag hem? Där det är en trygghet också. (Informant 3)

Samtliga informanter påpekar att bildstöden ger eleverna ett stöd och trygghet i den dagliga verksamheten. Det som mest påpekas av personalen är att eleverna hittar en trygghet i att de vet när de ska hem men även att vissa elever har fler anpassningar i sitt bildstöd som stödjer dem under hela fritidshemtiden. Under studiens observationer syns även att eleverna aktivt kollar sina scheman för att veta vad som händer under dagen och vilken tid olika aktiviteter ska ske. Det som syntes var att det gav eleverna en trygghet precis som informanterna uttryckte det.

Det syns även under observationerna att eleverna får vara med och ta beslut kring deras individuella scheman. För en elev handlade det om att få möjligheten att välja mellan två olika aktiviteter när den kom till fritidshemmet för att kunna skapa en form av rekreation. I det fallet handla om en tidigare överenskommelse menar informant 3:

Vi har ett barn som när vi kom när de kommer direkt från hit till fritids så kanske de behöver varva ner direkt och då kanske det. Man har kommit överens med de innan att vi ska ha vissa saker som man kan få göra. Då kanske det står att ja, men nu ska du sitta och bygga med lego en stund. Du kan sitta en viss tid och då står det på schemat också så det underlättar ju både för barn och för oss. (Informant 3)

Det som syns under observationen är att eleven i fråga redan har en förförståelse för vad som förväntas av denne när den kommer till fritidshemmet och skapar en ordning i elevens vardag.

Informant 1 beskrev svårigheterna när det är lovdagar för att dagarna ser annorlunda ut jämför med vad de brukar:

Skulle jag vilja tillägga lite därför lovet skulle du kunna vara så här med, då bryter vi ju någonting som inte riktigt likt i en vanlig vardag här på skolan. Utan, då är ju barnet en heldag hos oss. Då kommer det ju in övergripande hela dagen då ju så att då är det ju kanske än mer viktigt att veta. Personligt, vad är det som händer? Men det där är ju också individuell. (Informant 1)

Informant 1 trycker här på vikten av att förtydliga de individuella schemana under lovdagarna då dessa inte ser likadana ut som den normala vardagen i skolan.

Under en observation som skedde under en lovdag syntes det då de individuella schemana var än mer tydliga. Det innebar bland annat att det som skulle ske under dagen var mer förtydligt med klockslag för de olika aktiviteterna så som lunch och utevistelse. Det som tydligt syntes var att barnen ibland sökte sig till sina scheman för att veta hur lovdagen såg ut.

Vidare kom det fram att bildstöd inte är något som hjälper snabbt och enkelt, det tar tid och skulle det visa sig i utvärderingen att det inte funkar testas något annat.

Då testar vi något annat, då tar vi bort och tar vi liksom lägger till. Det är ju sådär en anpassning är ju inte bestående utan den ändras ju, den kan ju plockas bort och den kan ju också utvecklas i flera steg.
(Informant 2)

Det visar på en förståelse hos personalen där de ser elevernas behov som föränderligt och att de inte ser en extra anpassning som en permanent lösning.

6.2. Gruppanpassningar

Resultatet av studien visar att gruppanpassningar kan ske med hjälp av att personal delar upp elever i grupper utefter hur det fungerar med varandra.

Vi har något som heter onsdagskul, där vi medveten gjort fyra grupper där vissa inte alls fungerar ihop. Så det är också en anpassning vi har gjort, där vi gärna att någon äldre än en god förebild som också stöttar och hjälpen den eleven (Informant 1)

Eftersom personalen på fritidshemmet har god förståelse för barnens individuella behov, skaps förutsättningar att anpassa gruppen så att eleverna som inte fungerar ihop inte behöver vara i samma gruppkonstellation precis som informant 1 beskriver ovan.

I studien framkommer det att individuella anpassningar kan leda till att det blir en gruppanpassning. Informant 3 talar om hur anpassningar som är individuella påverkar hela grupp dynamiken.

Det är väl det jag anser också vara en extra anpassning för att det underlättar ju både. Det underlättar inte bara för den eleven, utan det underlättar ju också för de andra eleverna och även för pedagogerna är det ju så att det alltså man ju mer man kan hjälpa. Desto mer kan man lyfta. (Informant 3)

Ett exempel på hur det fungerar beskriver informant 2:

När vi har gemenskap med bara tvåor, så. Har vi ju en anpassning med att en av de här stolarna åker in till en viss elev som inte klarar av att sitta. På ett sätt som de andra gör, utan då har vi den anpassningen.
(Informant 2)

Vidare förklarar informant 2 tanken och resultatet med stolen som en extra anpassning:

Den stolen som står där inne är ju en frökenstol. Den får inga barn sitta in när vi har de träffarna. Sen är det ju så att vi sätter ju alla de andra i soffan och på golvet och sen sätter de sig på de här. Vi delar ut platser för vi märkte ju att hela gruppen i form fixar inte riktigt att sitta jämte varandra så egentligen har vi gjort en anpassning redan där, att vi placerar ut. Du sitter där du sitter, där du sitter där. Den här eleven som använder sig av den stolen då den bär ju vi innebära varje tisdag och han vet att han ska sitta där i. Han får aldrig den här att du ska sitta där denna dag och du ska där och det har inte heller blivit att någon undrar, varför får inte jag sitta i den stolen utan det är liksom att för där har han sitt, så det är hans space där i istället för att han ska vara någon annanstans och det har funkat. Det är härligt med när man ser att de här grejerna faktiskt gör nytta. (Informant 2)

Informant 2 beskriver även varför anpassningen infördes:

Det var ju för att vi tyckte det kändes rörigt. Det blev rörigt för honom och det blev rörigt för gruppen så att det behövs att ramas in och just i den situationen där i de stunderna vi har där så är det, det enklaste sättet att göra det på för vi sitter ju ner. Vi har en samling, vi har en bok vi läser, vi jobbar med projekt. Så istället för att göra andra anpassningar som kan vara att man får gå ut. Är ju synd att man ska behöva man inte kan fixa det så att man får gå ut så att. Liksom att vi gör det bästa av situationen. (Informant 2)

I denna situation visar personalen i fritidshemmet under observationerna hur de skapar individuella anpassningar för en elev som blir en form av gruppanpassning. Detta eftersom anpassningen stärker gruppens trygghet och skapar ett lugn under samlingarna.

Vid matsituationer visade det sig under observationerna att fritidshemmet har gjort gruppanpassningar under mellanmålet. Anpassningen är för de elever som är behov av att sitta tillsammans vid ett bord med en personal. Det finns en plastblomma med olika färger som är placerade vid varje bord som ett förtydligade hjälpmedel vid bordplaceringarna för eleverna.

Vi har testat lite olika saker, att de äldre sitter med de yngre och så. Nu har vi så att de som behöver lite mer stöd och så där, dem sitter vid ett bord tillsammans med en personal om det behövs. Vi har inte dem utplacerade över hela matsalen utan centrerade på en plats. Man får testa sig fram helt enkelt, det kanske är så att blomman ska vara längst bak men det funkar inte då får vi testa längst fram exempelvis.

Det ger personalen en möjlighet att styra upp mellanmålsmiljön och stödja de elever som är i behov av det. Under observationen syns det då eleverna som är i

behov av stöd under mellanmålet har en pedagog placerad vid sig för att stödja gruppen.

6.3. Delaktighet

Resultatet av studien visar att det undersökta fritidshemmet lägger stor vikt vid elevernas delaktighet när det kommer till de extra anpassningarna. Informant 1 menar att elevernas delaktighet är en viktig del i att skapa förståelse för den extra anpassningen:

Så en anpassning för mig, det är ju det här att du anpassar efter var det barnet befinner sig. Jag tycker det är viktigt att ha en dialog med det barnet som behöver den anpassningen och möta barnet i det att förstå barnet hur det kan känna. Nu är det inte alla som kan beskriva detta för det är också väldigt olika. Men ändå någonstans att du har barnet med dig i din anpassning. Jag tycker inte det är rätt att göra bara en anpassning så här. Att nu har jag bestämt detta och nu gör vi det utan man har en överenskommelse. Ska vi prova det här och se hur det fungerar. Och sen gör man en utvärdering på det. (Informant 1)

Informant 2 två uttrycker vikten av att personalen tar reda på elevernas behov:

Vi har ju tagit reda på att de här barnen mår ju bäst av att man på något sätt hjälper dem för att få ordning och lite struktur. (Informant 2)

Det påvisar i sin tur hur personalen i fritidshemmet har en förståelse för vikten av elevernas delaktighet i de extra anpassningar som finns på fritidshemmet. Genom att de har tagit reda på vilka behov eleverna har kan de på ett enklare sätt ta med eleverna i utvecklingen av de individuella anpassningarna. Eleverna är även själva med och väljer om det känner ett behov av att ha ett bildstöd.

Tillsammans med elever när de börjar hos oss, så frågar vi, skulle du vilja ha ett bildstöd det? (Informant 1)

Detta ger eleverna ett stort inflyttande över sina egna anpassningar och tillåter eleven att själv påverka sin vardag. Det som syns under observationerna är att eleverna som har valt att ha ett individuellt schema söker sig till dessa för att få en överblick över dagen. De elever som frågar någon i personalen blir först hänvisade till att kolla sitt schema. Personalen beskriver det som ett sätt att arbeta med elevernas självständighet.

Observationen visar att bildschemana ger eleverna en stöttning i den dagliga verksamheten samt att det fungerar som ett verktyg för pedagogerna där de slipper svara på elevers alla frågor kring när de exempelvis ska hem.

6.4. Sammanfattande resultat

De extraanpassningar som framkom under observationerna och intervjuerna var bildstöd, stolen, placeringar, anpassningar av grupper, anpassningar vid kösituationer och elevernas delaktighet.

Dessa anpassningar visar på en god förståelse för elevernas behov i fritidshemmet. Anpassningarna har gjort att personalen har sett tydliga resultat hos elevgruppen både på individnivå och gruppnivå. Individuella anpassningar handlar om att elever har blivit tryggare, mer sociala, klarar av övergångar och samlingar samt att konfliktantalet har minskat. Gruppanpassningar handlar om att personalen ser resultat i att gruppen som helhet har blivit mer trygg vid placeringar och aktiviteter då de arbetar med gruppens uppbyggnad. I övrigt har det även gett resultat i form av att det skapas lugn under samlingar och matköer då individuella anpassningar skapar ett lugn hos eleven och gruppen.

7. Sammanfattande analys av resultat

I denna del beskrivs och diskuteras de slutsatser som har kommit fram under resultatet. Detta analyseras utifrån pragmatismen och de begrepp som beskrivs i kap 4.

I resultatet framkom att det *subjektiva* beskrev hur personalen tänker angående anpassningar och syftet med dem. Det kom fram att personal tänker att det är viktigt att ha en dialog om anpassningen med eleverna. Studiens tolkning är att anpassningen inte sker om eleverna inte är medvetenhet om anpassningen. I intervjuerna beskrev informanterna vikten av att utvärdera anpassningar och ändra den om deras tolkning är att den inte fungerar. En annan aspekt som framkommer i resultatet är att personalens tankar och agerande angående individuella anpassningar stärker hela elevgruppen och blir därmed en gruppanpassning. De flesta av anpassningarna som genomförts på fritidshemmet hade tryggheten som subjekt. Det syns i nästan alla *objekt*, det vill säga de *verktyg* som personalen använder, att subjektet med dem handlar om att skapa trygghet för eleven. Samtliga informanter uttrycker att till exempel bildstödet, anpassningarna i matsalen och stolen handlar alla om att skapa en trygghet hos hela elevgruppen. Studiens tolkning är att det blir en bättre miljö på fritidshemmet när anpassningarna fungerar för den enskilda eleven. Det minskar oro och konflikterna i samband med exempelvis mellanmål och kösituationer. Det har gjort att en elev har börjat äta mat tillsammans med en annan elev och höjt elevens sociala status. Studien ser det även som en ett underlättande hjälpmedel för eleverna där de inte lägger onödig energi på konflikter som kan leda till att det förstör hela dagen. I stället kan eleverna hjälpa till i matsalen och undvika konflikter som ofta uppstår i kösituationer. Det kan även innebära en möjlighet för eleverna att höja sin sociala status då de undviker konfliktsituationer.

Det som framkom av resultatet var vikten av de objektet och subjektet bakom den tilltänkta anpassningen. Ett av de tydligaste exemplen på det var de individuella bildstöden som fanns på fritidshemmet. Där bildstödet i sig var objektet och personalens tankar kring det var subjektet. Det som syns är att objektets syfte och mening stämmer överens med det subjekt som personalen hade. Det visas både

genom att samtliga informanter delar samma tankar kring objektet samt att det som personalen säger bekräftades med hjälp av observationerna. En annan aspekt är elevernas delaktighet i utformandet av sina individuella scheman genom att personalen visar att de involverar eleverna då subjektet med det är att objektet inte skall komma för långt ifrån elevens tidigare erfarenheter. Det kan kopplas ihop med eleven som får alternativ till olika aktiviteter när hen kommer till fritidshemmet. Studiens tolkning är att eleven redan vet vilka aktiviteter som hen har att välja på. Informant 1 berättade att det har gjorts att eleven har kommit ner i varv och det blir en form av rekreation. Således är det resultatet av objektet och subjektet där *elevens tidigare erfarenheter* tas i åtanke för att skapa ett objekt som ligger tillräckligt nära det som eleven redan känner till.

Vidare påvisar resultatet att personalen uppvisar en god förståelse för elevernas behov genom att individanpassa objekten efter elevernas specifika behov. Personalen visar även att de har en förståelse för att ett objekt inte alltid ger samma resultat utan att det i stället är en process i ständig förändring. Enligt studien gör det att personalen ständigt utvärderar objekten och att de är i ständig förändring. Däremot verkar subjektet vara kontinuerligt hos samtliga i personalstyrkan på fritidshemmet och att det huvudsakliga subjektet är tryggheten för eleverna på fritidshemmet.

Vidare skapar det en elevcentrerad verksamhet där resultatet av de objekt som finns på fritidshemmet är en tryggare elevgrupp. Det syntes när eleverna under observationerna använde sina individuella scheman. Vidare syntes det under observationerna att eleverna visste vad som förväntades av dem under fritidstiden. Enligt personalen var det en bidragande faktor till att eleverna kunde känna en trygghet.

I studiens resultat framkom det att personalen på fritidshemmet anser att individanpassningar kan se olika ut och att det formas utifrån individens behov. Detta kan kopplas till begreppet verktyg som menas med att anpassningar inte är en färdigmodell utan den är formbar. Vidare kan verktyg kopplas ihop med resultatet där bildscheman kan se olika ut för olika elever.

Det visade sig att det finns elever som endast vill ha schema för klockans skull medan andra elever önskar för hela dagen. Studiens tolkning är att verktyget hjälper eleverna att lösa problem och stödja elevernas lärande i vardagliga verksamheten.

8. Diskussion

I detta kapitel diskuteras det resultat som framkommit i studien. Diskussionen underbyggs med tidigare forskning, litteratur och skolans styrdokument. Vidare presenteras även metoddiskussion och förslag till vidare forskning.

Resultatet visar att en bidragande faktor till trygghet på det undersökta fritidshemmet är användandet av individuella bildstöd. Bildstödet är scheman där specifika elever har egna individuella schema och deras dag står planerad med tider och en översikt av dagen. Det innebär även att eleven har en trygghet menar personalen på fritidshemmet, då det skapar förutsättningar för att eleverna ska kunna slappna av och veta vad som förväntas av eleven under dagen. Det kan kopplas till Wernholm (2022) som menar att bildstöd är ett hjälpmedel för eleverna att förstå den dagliga verksamheten. Personalen på fritidshemmet visar att de har stor förståelse för anpassningar och ger eleverna förutsättningar för att lyckas i verksamheten. Bildstödet jämförs av en av informanterna (1) som att hen skulle bli av med sin kalender. Det är en utmärkt metafor till den känslan som eleverna själva skulle kunna känna om deras bildstöd skulle tas ifrån dem. Däremot kan bildstödet vara hämmande om det endast är ett schema för hela elevgruppen. Karlsudd (2023) menar att anpassningar oftast sker i grupp medan studien visar på att fritidshemmet gör individuella anpassningar som i slutändan stödjer hela elevgruppen. När personal endast använder gruppscheman skapar det enbart trygghet för de elever som inte är i behov av ett detaljerat schema. Karlsudd (2023) påvisar även detta i sin studie där han uttrycker att anpassningar bör ske på individnivå för att se varje individs behov. Informant 2 menar att de individuella schemana ändras efter behov och tid, vilket i sin tur medför att ett gruppschema inte kan ses som en anpassning för varje enskild elev. Vår tolkning är att även om det finns ett gemensamt bildstöd för hela fritidshemmet är det individuella bildstödet en form av trygghet som skapas genom att eleverna tydligt vet när de ska gå hem, äta samt vad de ska göra under dagen. Detta stämmer överens med Karlsudds (2023) studie. Ett exempel är från informant 3 som berättar att en elev har bildstöd över de alternativ som eleven kan välja att göra när denne anländer till fritidshemmet. Eftersom aktiviteterna var förutbestämda

mellan personal och eleven resulterade det att eleven utifrån sina egna erfarenheter samt sina egna val kunde påverka sin dag. Det kan å ena sidan bli ett problem om det inte kopplas till läroplanen (Skolverket, 2022) och dess centrala innehåll, då fritidshemmet har ett uppdrag att undervisa utefter det. Å andra sidan skall fritidshemmets verksamhet utgå från elevernas intressen och behov, vilket personalen enligt vår mening gör.

Enligt Östlund (2021) är relationer mellan elever och lärare en viktig aspekt inom specialpedagogiken som ger förutsättningar för en lyckad verksamhet. Vidare ser vi genom observationerna och intervjuerna att personalen aktivt arbetar med sina elev och lärarrelationer vilket är en bidragande faktor i att eleverna skall känna trygghet (Ewe & Aspelin, 2022). Det ses i studien när personalen arbetar aktivt med delaktighet, det kan kopplas till Wernholm (2023) som menar att anpassningar bör ligga nära elevernas tidigare erfarenheter. Enligt vår mening bör eleverna vara delaktiga i beslut kring deras anpassningar och behov. Dock kan det vara svårt för yngre elever och elever med stora behov att uttrycka sig kring sina svårigheter. Östlund (2021) menar att elever med NPF diagnos är de som har det svårast i sociala sammanhang och därav är vår tolkning att svårigheterna att förstå sina egna behov är ett problem vid delaktighetgörande. Det skapar svårigheter att få eleverna delaktiga i beslut kring anpassningar då de själva kanske inte förstår sina behov.

Ur ett pragmatiskt perspektiv är bildstödet objektet alltså det som ska hjälpa eleven genom den dagliga verksamheten medan tryggheten alltså tanken bakom är subjektet sammankopplat med objektet. Enligt oss ger det personalen möjlighet att omarbete objektet i sig samtidigt som subjektet hålls detsamma där trygghet är det som ses som den viktigaste aspekten utifrån pedagogernas åsikt. Informant 2 nämnde att en anpassning alltid är levande, då den inte är färdig utan kan ändras. En aspekt inom det är att personalen alltid behöver ha eleven med sig när det gäller en anpassning. Det kan exempelvis vara en svårighet för eleverna under loven då verksamheten ser annorlunda ut på fritidshemmet. En faktor kan vara att elever med NPF diagnoser har extra svårt anpassa sig till nya sociala sammanhang (Östlund, 2021). Vidare menar informant 1 att schemat ändras under loven vilket

kan ge det extra stöd som kan behövas för att eleven skall klara av den dagliga verksamheten. Vår tolkning utifrån observationerna är att under loven spenderar eleverna heldagar på fritidshemmet vilket ställer högre krav på att elevernas bildstöd är tydligt. Det nämner även informant 1 som påpekar att resultatet av ett tydligt schema är att eleverna känner en trygghet och inte uppvisar oro över dagens aktiviteter. Det är även någonting Hultin (2005) talar om där erfarenheter är en bidragande faktor och att anpassningar bör underbyggas av elevernas tidigare erfarenheter för att inte hamna för långt ifrån det som känns tryggt för eleven. Det talar även informant 1 om där hen nämner att personal hela tiden talar med eleverna kring de extra anpassningar som de är i behov av. En elev kan också komma med synpunkter om det är något som eleven själv känner att den vill förändra. Dock menar Östlund (2021) att detta endast är en faktor om relationen mellan läraren och eleven är god. Vår tolkning är att personalen ständigt utvärderar och förändrar de anpassningar som finns utefter elevernas behov.

Studien visar att individuella anpassningar påverkar elevgruppen på fritidshemmet. Enligt samtliga informanter har fritidshemmet anpassning under samlingarna där en elev har en egen stol att sitta på. Det gör att eleven inte sitter tillsammans med de andra elever i soffan eller på golvet. Vår uppfattning är att eleven får sin egen trygga plats vid samlingar. Resultatet visar att eleven och gruppen blir lugnare och bråk minskar samt att samlingarna blir tryggare utan störande moment. Informant 2 uttrycker att det har varit den bästa lösningen på en situation som innan har varit ohållbar. Anpassningen har medfört att eleven inte har behövt skickas ut från samlingarna. Det kan kopplas ihop med Wernholm (2023) som menar att elever med svårigheter kan bli påverkade på grund av skolans normer, exempelvis att elever ska vara på ett visst sätt i sociala sammanhang. Resultatet av anpassningen med stolen är att det hjälpt eleven att kunna medverka under hela samlingarna. Vår tolkning är att om denna anpassning inte hade genomförts kanske eleven hade fortsatt att störa andra elever och blivit utskickad istället för att delta i sammanhanget. Troligtvis hade det kunnat påverka elevens sociala status negativt. Det kan kopplas Olsson et al, (2020) som beskriver att elever med NPF diagnoser kan påverkas negativt och få en sämre självkänsla av denna typ av händelser. Vidare gynnas hela elevgruppen,

informerarna beskriver att elever med anpassningar kan bli integrerade och det stärker samhörigheten samt skapar en lugnare miljö vid samlingar.

I studiens resultat framkommer det sammanfattningsvis att målet med de extra anpassningarna hos personalen är att skapa trygghet hos eleverna. Det visas genom exempelvis det individuella bildstödet, stolen, anpassningarna i matsalen eller delaktigheten hos eleverna i de individuella anpassningarna. Eftersom personalen har tydliga ramar och rutiner för eleverna styrs verksamheten upp på ett sådant sätt att eleverna kan känna en trygghet när de kommer till fritidshemmet. Däremot menar Karlsudd (2023) på att det kan vara svårt att skapa ramar för trygghet som passar hela verksamheten, då elevernas behov skiljer sig åt. Utifrån vårt perspektiv gör personalen ett bra jobb genom att ha en tydlig struktur samtidigt som det görs individuella anpassningar för eleverna som behöver det för att de ska klara av den dagliga verksamheten. Vidare uppvisar samtliga i personalstyrkan att de har en samsyn på eleverna och att de delar samma målbild. Resultatet visar att det som kan ses som en individuell anpassning blir en anpassning som stöttar hela gruppen genom att skapa trygghet och ett lugn som binder samman och stärker gruppen i sig. Det visar Karlsudd (2023) i sin studie är en viktig faktor för att stärka elevgruppen. Vår tolkning av studiens resultat är att personalen på fritidshemmet arbetar med individuella anpassningar för att skapa trygghet för eleven som sedan kan leda till en trygghet för hela elevgruppen. Vidare visar Karlsudd (2023) i sin studie att delaktigheten är nyckeln till inkludering. Det kan ses i studiens resultat när pedagogerna arbetar med att få in eleverna i gruppen genom små extra anpassningar på individnivå som stärker gruppen samhörighet och trygghet. Det märkas även i andra situationer som exempelvis matsituationen där det inte blir bråk på grund av att personalen har gjort anpassningar till två elever, vilket gynnar hela elevgruppen.

Sammanfattningsvis är vår tolkning att extra anpassningar kan ses som hjälpmedel, vilka tar eleverna genom den dagliga fritidshemsverksamheten, det är elevernas trygghet och lugn. Vidare hade eleverna förmodligen inte klarat av fritidshemsverksamheten lika bra om personalen vid det undersökta fritidshemmet inte arbetat med extra anpassningar på det sätt de gör.

8.1. Metoddiskussion

Deltagande observationer är enligt Fangen (2005) att forskare undersöker en företeelse i den dagliga sociala verkligheten. Fördelen med det är att forskarna kommer nära inpå den verkliga vardagen. En nackdel är att om forskarna inte kommer tillräckligt nära kan det skapas en felaktig bild av det som skall undersökas. I denna studie var fördelen med att ha deltagande observationer att befinna sig i de aktiviteter som personalen och eleverna deltog i, vilket gjorde att studien kom nära inpå verkligheten. Det ledde även till att små händelser som skedde i den dagliga verksamheten uppmärksammades. Fördelarna med att ha en icke deltagande observation hade varit att observationen inte störts av eleverna under observationen (Denscombe, 2018). Det hade kunnat göra att andra aspekter av extra anpassningar uppfattats än vad som gjordes under observationerna. De olika observationerna fick liknande resultat i vad som sågs exempelvis miljön och pedagogernas metoder, för att få en större spridning i resultatet hade det funnits fördelar i att se en större bredd av verksamheten exempelvis vid utedagar, under olika tider och vid formella aktiviteter. Det hade kunnat bidra med att fler typer av anpassningar upptäcktes och medfört ett bredare resultat. Fördelarna övervägde dock det negativa i detta fall då deltagande observationer gjorde att den dagliga verksamheten inte påverkades och att resultatet kom så nära den vardagliga sanningen som möjligt.

Intervjuerna som låg till grund för studien var individuella semistrukturerade intervjuer. Fördelarna enligt Denscombe (2018) är att intervjuaren kan ställa följdfrågor till den intervjuade för att kunna fördjupa resultatet. Det hade även varit möjligt att genomföra intervjuerna som fokusgruppsintervjuer där intervjuerna sker i grupp med fokus på specifika teman. En fördel med fokusgruppsintervjuer är att det finns större möjligheter till att få i gång diskussioner kring de olika temana men det är bara en faktor om gruppen känner sig trygg med varandra menar Denscombe (2018). Anledningen till att individuella intervjuer låg till grund för denna studie var att vi inte ville att informanterna skulle påverkas av varandra under intervjuerna. En faktor som bör tas i akt är att observationerna och intervjuerna genomfördes på tre olika dagar, vilket gjorde att informanterna kan ha haft möjlighet att prata ihop sig kring

intervjufrågorna. Men på grund av att frågorna underbyggdes av observationerna så förändrades de lite utefter vad som observerades. Det som uppmärksammades efter de genomförda intervjuerna var att alla frågor inte var helt öppna och inte hade fullt fokus på frågeställningarna, det gjorde att vissa delar av resultatet sållades bort under analysen för att de gick utanför ämnet. Detta handlade exempelvis om samverkan med olika instanser.

En annan faktor att ta hänsyn till är att studien är en fallstudie vilket innebär att studien fokuserar på en aspekt på en plats. Det medför att resultatet bör ses som sanning endast för det fritidshem som studerats och inte ses som en sanning för andra fritidshemsverksamheter. fördelarna med det är att studien kan fokusera på en verksamhet och ge ett mer grundligt resultat. En nackdel med fallstudier är att det endast kan ses som en sanning för den undersökta platsen fallstudien (Jensen & Sandström, 2016). Möjligtvis hade en kvantitativ enkätundersökning kunnat användas, dock är svårigheten då att se trovärdigheten i svaren utan observationerna.

Det största hindret för datainsamlingen i studien var att veta vilka barn som inte hade lämnat in en samtyckesblankett, då det var väldigt noga att eleverna som var där under dagen inte fick bli observerade även om studiens fokus egentligen var på lärarna och inte eleverna. Vidare hade det kunnat underlätta att ha en större koll på barnens namn eller erbjöd de barn som inte fick delta i studien en annan aktivitet. Det hade medfört att de eleverna inte befann sig i det området där observationen genomfördes.

8.2. Vidare forskning

Studien utgår endast från uppfattningen och användandet av extra anpassningar på ett fritidshem. Resultatet av studien visar därför på sanningen för ett fritidshem. Det gör att resultatet av studien är relativt smalt. Vidare forskning hade kunnat fokusera på lärares tolkning och användandet av extra anpassningar på ett mer nationellt plan. Ett exempel på det hade kunnat vara att undersöka hur personal i fritidshemmet menar att de arbetar med extra anpassningar med hjälp av en kvantitativ enkätundersökning. Det hade kunnat bidra med att skapa en större

generell bild av fritidshemmens arbete kopplat till extra anpassningar. Vidare hade detta bidragit med att få en större bild av den kunskapslucka som finns inom dagens fritidsverksamhet angående anpassningar. Ett annat alternativ som kan vara intressant är att undersöka vilka förutsättningar som personalen i fritidshemmet får för att genomföra extra anpassningar. Detta framkommer i Karlsudd (2020) där skolans verksamhet har en stor negativ inverkan på fritidshemspersonalens tid för planering. En annan intressant faktor att undersöka hade varit att få se elevernas perspektiv på extra anpassningar och hur de upplever hur anpassningarna påverkar dem. Det hade gett en tydligare bild av vilka de faktiska behoven är hos eleverna.

Referenser

- Back, C., & Berterö, C. (2019). Interpretativ fenomenologisk analys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (Tredje upplagan, S. 165–178) Liber.
- Bruce, B. (2016). *Specialpedagogik i professionellt läraryrke: synsätt och förhållningssätt*. Gleerups.
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (Fjärde upplagan). Studentlitteratur.
- Dewey, J. (1972). *The early works, 1882-1898. 5. 1895-1898: early essays*. Southern Illinois University Press.
- Ewe, L. P., & Aspelin, J. (2022). Relational competence regarding students with ADHD—An intervention study with in-service teachers. *European journal of special needs education*, 37(2), 293-308.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08856257.2021.1872999>
- Fangen, K. (2005). *Deltagande observation*. Liber ekonomi
- Hamza, K. (2021). Ett pragmatiskt perspektiv på undervisning. I M. Serder & A. Jobér (Red.), *Vetenskapliga teorier för lärare* (S. 95–115). Natur & Kultur
- Helgesson, G. (2015). *Forskningsetik*. (Andra upplagan). Studentlitteratur.
- Holmqvist Olander, M. (2021). Lärande i handling – ett pragmatiskt perspektiv. I M. Holmqvist Olander (red.), (2021). *Teorier för undervisning och lärande* (S. 105–115). Gleerups.
- Hultin, E. (2005). Den estetiska erfarenheten som erfaranets fulländning: en kritisk läsning av John Deweys estetiska erfarenhetsbegrepp i Art as Experience. *Utbildning & Demokrati - Tidskrift för didaktik och utbildningspolitik*, 14(1), 101–114. <https://du.diva-portal.org/smash/get/diva2:608218/FULLTEXT01.pdf>

- Jahn, C., Reuterswärd, M., Edfelt, D. & Sjölund, A. (2020). *Autism och ADHD i fritidshemmet: tydliggörande pedagogik*. Natur & Kultur
- Jensen, T. & Sandström, J. (2016). *Fallstudier*. Studentlitteratur
- Karlsson, A. (2020). *Specialpedagogik för fritids: en grundbok*. Studentlitteratur.
- Karlsudd, P. I. (2023). Inclusion through Participation: Fostering Pupils' Feelings of Belonging in Swedish After-School Care. *Education Sciences*, 13(4), 376.
<https://doi.org/10.3390/educsci13040376>
- Karlsudd, P. I. (2020). Looking for special education in the Swedish after-school leisure program construction and testing of an analysis model. *Education Sciences*, 10(12), 359. <https://doi.org/10.3390/educsci10120359>
- Lilja, A. (2013). *Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev*. [Doktorsavhandling, Göteborgsuniversitet]. Göteborgsuniversitet
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/32806/gupea_2077_32806_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lundbäck, B. (2022). *Specialpedagogik i Fritidshemmet: Från samlat forskningsläge till pedagogisk praktik*. [Doktorsavhandling, Linnéuniversitetet]. Linnéuniversitetet
- Olsson, I., Sand, M. L., & Stenberg, G. (2020). Teachers' perception of inclusion in elementary school: the importance of imitation. *European Journal of Special Needs Education*, 35(4), 567-575.
<https://doi.org/10.1080/08856257.2019.1709704>
- Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (Femte upplagan). Studentlitteratur
- Roncaglia, I. (2014). Working with people with autistic spectrum conditions: A single case study. *Psychological Thought*, 7(1).
<https://www.psycharchives.org/en/item/78145b69-e03f-4bda-9ca0-e4801ba44462>

SFS 2010:800. Skollag. [Skollag \(2010:800\) | Sveriges riksdag \(riksdagen.se\)](#)

Skolverket (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022*. Skolverket.

Skolverket (2023a) *Särskilt stöd i grundskolan Läsåret 2022/23* (Diarienummer: 2022:2513). Sveriges officiella statistik.

<https://www.skolverket.se/getFile?file=11403>

Skolverket (2023b) *Elever och personal i fritidshem Läsåret 2022/23*

(Diarienummer: 2023:531). Sveriges officiella statistik.

<https://www.skolverket.se/download/18.1f564dc01879664a5b713e/pdf11418.pdf>

Wernholm, M. (2022). *Fritidshemslärares erfarenheter av extra anpassningar och särskilt stöd i fritidshemmet*. (FoU skriftserie nr 15, 2022).

Specialpedagogiska skolmyndigheten.

<https://webbutiken.spsm.se/globalassets/publikationer/filer/fritidshemslarares-erfarenheter-av-extra-anpassningar-och-sarskilt-stod-i-fritidshemmet.pdf/>

Wernholm, M. (2023). Undervisning i ett fritidshem för alla?. *Pedagogisk forskning i Sverige*. 1–25.

<https://conferences.lnu.se/index.php/PFS/article/view/3173/3232>

Östlund, D. (2021). *Pedagogiska relationer och strategier för elever med ADHD*.

(FoU skriftserie nr 13, 2021). Specialpedagogiska skolmyndigheten.

<https://webbutiken.spsm.se/globalassets/publikationer/filer/fou/pedagogiska-relationer-och-strategier-for-elever-med-adhd.pdf/>

Bilagor

Bilaga 1

Informationsbrev och försäkran om samtycke

Förfrågan om deltagande i studie

Hej!

Vi heter Marcus Olsson och Isak Hårsmar och studerar till lärare i fritidshem vid Högskolan Kristianstad. Vi är nu inne i vår sjätte termin vilket innebär att vi skriver vårt examensarbete. I studien tittar vi på vilka metoder personalen i fritidshemmet använder sig av vid extra anpassningar i fritidshemmet. Av denna anledning vill vi nu nå ut till personal i fritidshemmet som för att få en möjlighet att observera och intervjua kring det ämne.

Intervjuerna och observationerna kommer att ske under vecka 7–8, när det passar både för personalen, verksamheten och oss. Datum och tid kommer vi gemensamt överens om. Observationerna och intervjuerna kommer genomföras av både Marcus och Isak. Observationerna kommer genomföras efter överenskommelse. Vi önskar att observera vid tre tillfällen, observationerna kommer pågå under 1–1,5 timme under fritidstid. Observationerna kommer dokumenteras med fältanteckningar. Intervjuerna kommer ta cirka 40–45 minuter och ljudupptagning kommer göras. Ljudupptagningen kommer endast sparas under arbetets gång och kommer raderas när arbetet godkänts.

Deltagande i studien är helt frivilligt och den intervjuade har alltid rätt att avbryta intervjun när den vill. Ni har även full rätt att avbryta observationerna när ni vill. All form av känsliga data så som personuppgifter och arbetsplats kommer inte att avslöjas i studien.

Resultaten från observation och intervju kommer att redovisas på Högskolan Kristianstad. Resultaten kommer även publiceras tillsammans med rapporten på

Högskolan Kristianstads forskningsportal där den kommer finnas att ta del av med syfte att bredda ut forskningen inom detta område.

Har du några frågor angående detta får du gärna kontakta någon av oss via mail.

Jag samtycker att jag har erhållit information om studien och godkänner mitt deltagande:

(Kryssa i denna ruta för att godkänna ditt deltagande)

Underskrift: _____

Ort och Datum: _____

Om du godkänner ditt deltagande i studien var vänlig kontakta någon av oss senast den 9/2–2024.

Du kan lämna det påskrivna brevet till oss vid tillfället för observation och intervju.

Marcus Olsson marcus.olsson0289@stud.hkr.se

Isak Hårsmar isak.harsmar0034@stud.hkr.se

Handledare Lisa Fransson lisa.fransson@hkr.se

Bilaga 2

Information om datainsamling och förfrågan om samtycke till ditt barns deltagande i studentarbete vid xxxx

Extra anpassningar i fritidshemmet

Bakgrund och syfte

Vi är två studenter som läser vår sista termin till *grundlärare i fritidshem* vid Högskolan Kristianstad. Studien genomförs som del av vårt självständiga arbete (examensarbete) och kommer att publiceras i en skriftlig rapport. Syftet med studien är att ta reda på vilka metoder personalen i fritidshemmet använder sig av för att stödja elever med behov av extra anpassningar samt vilket resultat dessa ger. Extra anpassningar kan vara alltifrån att stå först i matkön till att bära hörselskydd vid behov. Anledningen till detta ämne i studien är att det finns begränsad forskning kring anpassningar på fritidshemmet och vi vill att forskningen ska utvidgas.

Tillvägagångssätt och vad innebär det att delta

Under februari 2024 kommer Marcus Olsson och Isak Hårsmar ut till ert barns fritidshem vid tre tillfällen. Fokuset med studien kommer att ligga på att observera lärarnas metoder som de använder sig av vid extra anpassningar. Det är alltså inte eleverna som är i fokus för observationerna men när vi observerar lärarna i praktiken innebär det att eleverna kommer finnas med. Under tiden som vi observerar lärarna kommer vi att föra anteckningar angående metoderna som vi ser.

Information om studiens resultat

Studiens resultat kommer att publiceras på en forskningsbas inom högskolan Kristianstad. I examensarbetet kommer de stå att fritidshemmet ligger i södra Sverige och inga personuppgifter kommer att stå med.

Frivillighet och förfrågan om samtycke

Allt deltagande är *frivilligt*. I slutet på detta brev finner du förfrågan och underlag för samtycke om ditt barns deltagande. Även om du väljer att låta ditt barn delta i studien kan han/hon *själv välja* att inte delta. Ditt barn har alltid rätt att avbryta sitt deltagande, när som helst under studien, utan att behöva berätta varför.

Vi önskar besked om ert samtycke under senast 14/2 2024. Ni är välkomna med frågor eller andra funderingar via e-postadresser som anges nedan.

Ansvariga för studiens utförande

Högskolan Kristianstad är ytterst ansvarig för studiens utförande. Ansvarig lärare och handledare för projektet är Lisa Fransson.

Har du några frågor är det bäst att du vänder dig till oss som arbetar med studien, Marcus Olsson och Isak Hårsmar. Du finner våra kontaktuppgifter nedan.

Kontaktuppgifter Student

Marcus Olsson

Marcus.olsson0289@stud.hkr.se

Kontaktuppgifter Student:

Isak Hårsmar

Isak.harsmar0034@stud.hkr.se

Kontaktuppgift handledare:

lisa.fransson@hkr.se

Samtycke till vårt barns deltagande i studien

Anpassningar i fritidshemmet

JA, jag/vi har läst informationen och samtycker till att mitt/vårt barn deltar i studien

Barnets namn

Vårdnadshavares underskrift (vid gemensamvårdnad krävs bådas underskrift)

Datum

.....

Vårdnadshavares Namnteckning

Vårdnadshavares Namnteckning

.....

Namnförtydligande

Namnförtydligande

Bilaga 3

Intervjuguide

1. Vad har du för yrkestitel?
2. Hur länge har du arbetat inom fritidshemmet?
3. Har du någon form av utbildning inom specialpedagogik? Om ja, vilken?
4. Vad anser du är en extra anpassning?
5. Vilka typer av extra anpassningar har ni på detta fritidshem?
6. Vad är tanken bakom anpassningarna? Vilket resultat ser ni att de ger?
7. Hur använder ni dessa för att gynna elevernas dagliga lärande?
8. Vilket resultat tror du att anpassningarna ger för elevernas dagliga lärande?
9. Känner du att ni har tillräckligt med tid för att kunna genomföra extra anpassningar på ett sådant sätt att det gynnar elevernas dagliga verksamhet? Om ja, varför? Om nej, varför?
10. Finns det anledningar till att ni inte genomför extra anpassningar? Om ja, varför?
11. Får ni något stöd i processen med att ta fram extra anpassningar för eleverna?
12. Gör ni individuella anpassningar eller gör ni gruppbaseade anpassningar?

Frågor utifrån observationen

1. Vi ser att ni använder _____ på ert fritidshem. Vad är tanken med denna anpassning?

2. Under observationen såg vi att du använde dig av _____. Vad är tanken med detta? Vilket resultat tänker du att det ger?
3. Ni använder er av de här metoderna varför??